

บันทึกคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง
เรื่อง การยกเลิกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น
ของข้าราชการที่เสียชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ ศธ ๐๔๒๘๕/๔๐๓ ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สรุปความได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๒ ได้มีคำสั่ง ที่ ๒๘๔/๒๕๕๗ เรื่อง ยกเลิกคำสั่ง ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗ ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๒ กรณีการเลื่อนและแต่งตั้งให้นางวรรณรัตน์ สุขธนิตย์ ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงาน ก.ค.ศ.) ที่ ศธ ๐๒๐๖.๒/๖๒๔ ลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗ เนื่องจากนางวรรณรัตน์ฯ มีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด และได้แก้ไขคำสั่งแนบท้ายอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้าย แต่เนื่องจากนางวรรณรัตน์ฯ ได้เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๖ และได้มีการส่งจ่ายเงินบำเหน็จตกทอดให้แก่ทายาท ตามหนังสือกรมบัญชีกลาง ที่ กค ๐๔๐๒.๘/๑๓/๐๑๑๕๐๗ ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๖ แล้ว ต่อมา สพฐ. ได้หารือกรมบัญชีกลางว่าการยกเลิกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้นางวรรณรัตน์ฯ ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นดังกล่าว ทำให้เงินเดือนของข้าราชการรายนี้ลดลง จะมีผลต่อเงินบำเหน็จตกทอดที่ได้จ่ายให้กับทายาทไปแล้วหรือไม่ โดยกรมบัญชีกลางได้ตอบข้อหารือว่า ให้คำนวณบำเหน็จตกทอดจากอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายที่มีการแก้ไขใหม่คูณด้วยเวลาราชการของผู้ตาย และหากได้จ่ายบำเหน็จตกทอดให้กับทายาทไปแล้ว ส่วนราชการก็ต้องดำเนินการเรียกเงินบำเหน็จตกทอดที่ได้จ่ายให้กับทายาทส่วนที่เกินสิทธิ จำนวน ๔๐๕,๐๕๐.๗๐ บาท แต่ทายาทของผู้ตายได้ปฏิเสธไม่คืนบำเหน็จตกทอด ทั้งนี้ สพฐ. ได้สรุปข้อเท็จจริงตามเอกสารหลักฐาน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. นางวรรณรัตน์ฯ ตำแหน่งนิติกร ๗ ว ตำแหน่งเลขที่ อ ๓๔ ได้รับการเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนิติกร ๘ ว ตำแหน่งเลขที่เดิม ตามคำสั่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๒ ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ เรื่อง เลื่อนบุคลากรทางการศึกษาอื่น ลงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๒ โดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๒ ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๒

๒. เมื่อนางวรรณรัตน์ฯ ได้เสียชีวิตเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้มีการส่งจ่ายเงินบำเหน็จตกทอดให้แก่ทายาทแล้วในอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายของตำแหน่งนิติกร ๘ ว ตามหนังสือกรมบัญชีกลาง ที่ กค ๐๔๐๒.๘/๑๓/๐๑๑๕๐๗ ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๖

๓. สำนักงาน ก.ค.ศ. ได้มีหนังสือ ที่ ศธ ๐๒๐๖.๒/๖๒๔ ลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗ แจ้งว่า การเลื่อนและการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนิติกร ๘ ว ของนางวรรณรัตน์ฯ ซึ่งได้รับ

วุฒินิติศาสตรบัณฑิต เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ โดย อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๒ พิจารณานำระยะเวลาการดำรงตำแหน่งอาจารย์ ๒ ตั้งแต่วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ ถึงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๗ มานับเป็นระยะเวลาขั้นต่ำในการดำรงตำแหน่งในสายงานนิติกร โดยนับให้ครั้งหนึ่ง และตั้งแต่วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๔๗ ถึงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗ มานับเป็นระยะเวลาขั้นต่ำในการดำรงตำแหน่งในสายงานนิติกรโดยนับให้เต็มเวลานั้นไม่อาจนำมาพิจารณา นับรวมได้ เนื่องจากงานที่ได้รับมอบหมายในช่วงเวลาดังกล่าวมิได้เป็นงานกฎหมายตามมาตรฐาน ตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งนิติกร ตามหนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ ๐๒๐๖.๓/ว ๑๘ ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๘ และการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงนั้น งานดังกล่าวมิได้เป็นงานที่นางวรรณรัตน์ฯ ปฏิบัติเต็มเวลาดังนั้น จึงไม่อาจนับเต็มเวลาได้ จึงขอให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ ทั้งนี้ ให้ตรวจสอบว่าหากได้มีการแต่งตั้งหรือเลื่อนเงินเดือนหรือดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการรายนี้ ให้ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง แล้วรายงานให้ ก.ค.ศ. ทราบ

๔. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้มีคำสั่ง ที่ ๒๘๔/๒๕๕๗ เรื่อง ยกเลิกคำสั่ง ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗ โดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๒ ในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗ ให้ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ กรณีการเลื่อนและแต่งตั้งนางวรรณรัตน์ฯ ให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นดังกล่าว และได้ออกคำสั่งแก้ไข การเลื่อนเงินเดือนของนางวรรณรัตน์ฯ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๖

๕. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้มีหนังสือ ที่ ศธ ๐๔๐๕๙/๔๒๖๘ ลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ หรือกรมบัญชีกลาง กรณีการยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ ทำให้เงินเดือนของนางวรรณรัตน์ฯ ลดลง จะมีผลต่อเงินบำเหน็จตกทอดที่ได้จ่ายให้กับทายาทไปแล้วหรือไม่อย่างไร

๖. กรมบัญชีกลางได้มีหนังสือ ที่ กค ๐๔๐๖.๕/๑๒๗๓๐ ลงวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๘ ถึงสำนักงาน ก.ค.ศ. ตอบข้อหารือว่า เมื่อนางวรรณรัตน์ฯ ได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นนิติกร ๘ ว ตามคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ และต่อมาได้มีคำสั่ง ที่ ๒๘๔/๒๕๕๗ฯ ยกเลิกคำสั่งเลื่อนตำแหน่งดังกล่าว และคำสั่ง ที่ ๓๒๖/๒๕๕๗ เรื่อง แก้ไขคำสั่ง ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ซึ่งมีบัญชีรายละเอียดการแก้ไข คำสั่งแนบท้าย โดยบัญชีรายละเอียดดังกล่าวได้แก้ไขอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายจากเดิม ๕๐,๔๔๐ บาท เป็นอัตรา ๓๙,๖๓๐ บาท และให้มีผลย้อนหลังตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๖ กรณีที่หารือดังกล่าว เมื่อกฎหมายบัญญัติว่าบำเหน็จตกทอดให้คำนวณจากอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายคูณด้วยเวลา ราชการของผู้ตาย ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จึงต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยคำนวณบำเหน็จตกทอดจากอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายที่มีการแก้ไขใหม่คูณด้วยเวลาราชการของผู้ตาย และหากได้จ่ายบำเหน็จตกทอดให้กับทายาทไปแล้ว ส่วนราชการก็ต้องดำเนินการเรียกเงิน บำเหน็จตกทอดที่ได้จ่ายให้กับทายาทในส่วนที่เกินสิทธิคืน ซึ่งต่อมา สำนักงาน ก.ค.ศ. ได้มีหนังสือ ที่ ศธ ๐๒๐๖.๒/๕๘ ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ แจ้งผลการตอบข้อหารือของกรมบัญชีกลาง ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ทราบ

๗. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จึงได้มีหนังสือ ที่ ศธ ๐๔๐๕๙/๖๔๔ ลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ แจ้งทายาทของนางวรรณรัตน์ฯ ให้ส่งคืนเงินบำเหน็จตกทอดที่ได้รับ เกินสิทธิ จำนวน ๔๐๕,๐๕๐.๗๐ บาท แต่ทายาทของนางวรรณรัตน์ฯ เพิกเฉย โดยสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษา ได้มีหนังสือ ที่ ศธ ๐๔๐๕๙/๑๙๐๗ ลงวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ แจ้งให้ทายาทของนางวรรณรัตน์ฯ ส่งคืนเงินบำเหน็จตกทอดอีกครั้งหนึ่ง

๘. นายกิตติ สุคนธนิษฐ์ ทายาทของนางวรรณรัตน์ฯ ได้มีหนังสือลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๑ ถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้แย้งว่า การเพิกถอนคำสั่งเลื่อนตำแหน่งของนางวรรณรัตน์ฯ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้ดำเนินการภายหลังจากที่นางวรรณรัตน์ฯ เสียชีวิตแล้วเป็นระยะเวลากว่า ๑ ปี และไม่แจ้งคำสั่งเพิกถอนให้แก่นางวรรณรัตน์ฯ หรือทายาท เพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งเพิกถอนดังกล่าวได้ใช้สิทธิตามขั้นตอนของกฎหมายการกระทำของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จึงเป็นการเพิกถอนคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยมาตรา ๓๐ มาตรา ๔๐ และมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ดังนั้น เมื่อการออกคำสั่งเพิกถอนดังกล่าวดำเนินการไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่นางวรรณรัตน์ฯ ถึงแก่ความตายและทายาทได้รับเงินบำเหน็จตกทอดนั้น คำสั่งเลื่อนตำแหน่งดังกล่าวยังคงมีผลใช้บังคับได้และได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ

สพฐ. พิจารณาแล้ว จึงขอหารือข้อกฎหมายในกรณีดังกล่าว พร้อมทั้งได้มีความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง กรณีที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ มีคำสั่ง ที่ ๒๘๔/๒๕๕๗ฯ ให้ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ นั้น เห็นว่า คำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ แต่งตั้งให้นางวรรณรัตน์ฯ ตำแหน่งนิติกร ๗ ว ตำแหน่งเลขที่ อ ๓๔ ได้รับการเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนิติกร ๘ ว ตำแหน่งเลขที่เดิม นั้น เป็นคำสั่งที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของนางวรรณรัตน์ฯ จึงเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ และเมื่อการเลื่อนและแต่งตั้งนางวรรณรัตน์ฯ ซึ่งมีคุณสมบัติไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด จึงทำให้คำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เมื่อคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีนี้เป็นคำสั่งที่ทำให้นางวรรณรัตน์ฯ มีหน้าที่และอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และการได้รับเงินเดือน ทրพยสิน และประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นเป็นสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับ เพื่อตอบแทนการทำงานให้แก่ทางราชการที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ และมีความรับผิดชอบตามตำแหน่งนั้น ๆ ประกอบกับเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่านางวรรณรัตน์ฯ ได้เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๖ ย่อมทำให้สภาพบุคคลของนางวรรณรัตน์ฯ สิ้นสุดลงด้วยความตายแล้ว ตามมาตรา ๑๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น กรณีที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้ออกคำสั่ง ที่ ๒๘๔/๒๕๕๗ฯ ให้ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ ตามหนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ ๐๒๐๖.๒/๖๒๔ ลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗ เป็นการออกคำสั่งภายหลังจากที่นางวรรณรัตน์ฯ ได้เสียชีวิตแล้ว ย่อมไม่อาจอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองได้ ทั้งนี้ เทียบเคียงความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๘) ในเรื่องเสร็จที่ ๓๕/๒๕๖๒ และความเห็นคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องเสร็จที่ ๘๘๘/๒๕๕๔ คำสั่งดังกล่าวจึงไม่มีผลทางกฎหมายถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่สอง คำสั่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ที่ ๓๒๕/๒๕๕๗ เรื่อง ยกเลิกคำสั่ง ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ และคำสั่ง ที่ ๓๒๖/๒๕๕๗ เรื่อง แก้ไขคำสั่ง ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่แก้ไขคำสั่งเลื่อนเงินเดือนของผู้ตายนั้น เห็นว่า เมื่อคำสั่ง ที่ ๒๘๔/๒๕๕๗ฯ ให้ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ เป็นคำสั่งที่ไม่มีผลทางกฎหมายมาตั้งแต่ต้นแล้ว จึงส่งผลให้คำสั่ง

ที่ ๓๒๕/๒๕๕๗ฯ และคำสั่ง ที่ ๓๒๖/๒๕๕๗ฯ เป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากอาศัยเหตุผลดังกล่าวในการทำคำสั่งนั้น ถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองได้พิจารณาข้อหารือของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีผู้แทนสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงาน ก.พ.) ผู้แทนกระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) และผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ (สพฐ. และ ก.ค.ศ.) เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า ก่อนที่นางวรรณรัตน์ฯ เสียชีวิตลง สำนักงาน ก.ค.ศ. มีหนังสือ ที่ ศธ ๐๒๐๖.๒/๖๔๗ ลงวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔ แจ้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต ๒ ว่า การแต่งตั้งให้นางวรรณรัตน์ฯ ดำรงตำแหน่งนิติกร ๘ ๖ ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด เนื่องจากระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งไม่ครบ ๘ ปี โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ จากนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จึงได้ขอให้นางวรรณรัตน์ฯ ส่งเอกสารเพิ่มเติมเพื่อขอทบทวนการพิจารณายกเลิกคำสั่ง โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้มีหนังสือ ที่ ศธ ๐๔๐๕๙/๓๙๗๕ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔ เพื่อขอให้สำนักงาน ก.ค.ศ. ทบทวนการยกเลิกคำสั่งดังกล่าว พร้อมส่งเอกสารเพิ่มเติมที่นางวรรณรัตน์ฯ ได้ส่งมาให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ

คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองพิจารณาข้อหารือของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบกับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมแล้วเห็นว่า ข้อหารือนี้มีประเด็นที่ต้องพิจารณา ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง คำสั่งให้ยกเลิกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นซึ่งออกภายหลังจากข้าราชการผู้รับคำสั่งเสียชีวิตไปแล้วเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ประเด็นที่สอง ในกรณีที่คำสั่งให้ยกเลิกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นดังกล่าวเป็นคำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมาย จะทำให้คำสั่งแก้ไขการเลื่อนขั้นเงินเดือนและคำสั่งแก้ไขอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายของผู้นั้นกลายเป็นคำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมายไปด้วยหรือไม่

คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมีความเห็นในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เห็นว่า โดยที่มาตรา ๖๓ วรรคหนึ่ง^๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้กำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเกี่ยวกับการแก้ไขการเลื่อนและการแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะ โดยไม่เข้าเกณฑ์มาตรฐานตำแหน่ง หรือมาตรฐานวิทยฐานะหรือไม่ผ่านกระบวนการเลื่อนตำแหน่งหรือกระบวนการเลื่อนวิทยฐานะตามกฎหมาย หลักเกณฑ์

^๑มาตรา ๖๓ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดได้รับการแต่งตั้ง ให้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะ โดยไม่เข้าเกณฑ์มาตรฐานตำแหน่ง หรือมาตรฐานวิทยฐานะ หรือไม่ผ่านกระบวนการเลื่อนตำแหน่งหรือกระบวนการเลื่อนวิทยฐานะตามกฎหมาย หลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด หรือผู้สั่งสั่งไม่ถูกต้องหรือไม่อำนาจสั่ง ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๕๓ สั่งให้ผู้นั้นกลับไปดำรงตำแหน่งหรือวิทยฐานะเดิมโดยพลัน ในกรณีเช่นนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นที่ได้รับไปแล้วหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการในระหว่างที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะนั้น เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะอนุมัติให้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะในกรณีนั้นเป็นพิเศษเฉพาะราย

และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด ให้ผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งให้ผู้นั้นกลับไปดำรงตำแหน่งหรือวิทยฐานะเดิมโดยพลัน ในกรณีเช่นนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นที่ได้รับไปแล้วหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการ ในระหว่างที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะนั้น เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะอนุมัติให้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะในกรณีนั้นเป็นพิเศษเฉพาะราย เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า คำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้นางวรรณรัตน์ฯ ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๒ ดำรงตำแหน่งนิติกร ๘ ว ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐานตำแหน่งนิติกรตามหนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ ๐๒๐๖.๓/ว ๑๘ ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๘ ซึ่งถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ในฐานะผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการรายดังกล่าวตามมาตรา ๕๓ (๔)^๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ จึงต้องสั่งให้นางวรรณรัตน์ฯ กลับไปดำรงตำแหน่งเดิมโดยไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงการได้รับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นที่ได้รับไปแล้วหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการในระหว่างที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะนั้น ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองเฉพาะข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้น โดยไม่รวมถึงบุคคลอื่น ผู้สืบสิทธิจากข้าราชการคนดังกล่าว

อย่างไรก็ดี โดยที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ มิได้กำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องนี้ไว้เป็นการเฉพาะ ประกอบกับคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นของนางวรรณรัตน์ฯ เป็นคำสั่งที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาฯ และคำสั่งนั้นมีผลกระทบต่อสภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของนางวรรณรัตน์ฯ จึงเป็น “คำสั่งทางปกครอง” ตามมาตรา ๕^๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ทั้งนี้ ตามนัยความเห็นคณะกรรมการ

^๒มาตรา ๕๓ ภายใต้งบบังคับมาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๕๐ มาตรา ๕๑ มาตรา ๕๔ มาตรา ๖๔ มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗ การบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

ฯลฯ

ฯลฯ

(๔) การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูผู้ช่วย ตำแหน่งครู และตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่นตามมาตรา ๓๘ ค. (๒) ในสถานศึกษา ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง โดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

ฯลฯ

ฯลฯ

^๓มาตรา ๕ ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

“คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า

(๑) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

(๒) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

ฯลฯ

ฯลฯ

กฤษฎีกา (คณะที่ ๘) ในเรื่องเสร็จที่ ๓๕/๒๕๖๒^๔ เมื่อปรากฏว่าคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งนางวรรณรัตน์ฯ ดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงต้องเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว โดยจะให้มียกย่องหลังหรือไม่ยกย่องหลัง หรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งก็ได้ ตามมาตรา ๕๐^๕ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยมีได้มี บทบัญญัติห้ามเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว แม้ว่านางวรรณรัตน์ฯ ซึ่งเป็นคู่กรณีจะได้เสียชีวิตไปก่อนแล้ว อนึ่ง กรณีตามความเห็นคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องเสร็จที่ ๘๙๘/๒๕๕๔ ที่อ้างมานั้น เป็นเรื่องคำสั่งแต่งตั้งอนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลซึ่งเสียชีวิตไปแล้วซึ่งโดยสภาพ ย่อมมีอาจกระทำได้ จึงไม่ตรงกับข้อเท็จจริงตามข้อหาข้อนี้^๖

ปัญหาจึงมีต่อไปว่า การทำคำสั่งยกเลิกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งนางวรรณรัตน์ฯ ให้ดำรงตำแหน่งนิติกร ๘ ๖ ได้กระทำโดยชอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๓๐^๗ มาตรา ๔๐^๘ และมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง^๙ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ หรือไม่

“บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การเรียกให้เจ้าหน้าที่คืนเงินเดือน หรือผลประโยชน์อื่นที่ได้รับไว้ในกรณีที่มีการออกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นโดยไม่ชอบด้วย กฎหมาย ส่งพร้อมหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๙๑๑/๑ ลงวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒ ถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

“มาตรา ๕๐ คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วน โดยจะให้มียกย่องหลังหรือไม่ยกย่องหลังหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ แต่ถ้าคำสั่งนั้น เป็นคำสั่งซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับ การเพิกถอนต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

“สำหรับความเห็นคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องเสร็จที่ ๑๑๑/๒๕๕๙ ข้อเท็จจริงเป็นกรณีการดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงด้านจริยธรรมซึ่งอาจมีผลให้บุคคลนั้นพ้นจากการเป็นสมาชิก แพทยสภา ซึ่งเมื่อคู่กรณีเสียชีวิตระหว่างถูกสอบสวนข้อเท็จจริง ก็ย่อมทำให้สมาชิกภาพแพทยสภาลิ้นสุดลง โดยสภาพและไม่ต้องมีการเพิกถอนอีก

“มาตรา ๓๐ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมี โอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน

ความในวรรคหนึ่งมิให้นำมาใช้บังคับในกรณีดังต่อไปนี้ เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะเห็นสมควรปฏิบัติ เป็นอย่างอื่น

(๑) เมื่อมีความจำเป็นรีบด่วนหากปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง แก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือจะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

(๒) เมื่อจะมีผลทำให้ระยะเวลาที่กฎหมายหรือกฎหมายกำหนดไว้ในการทำคำสั่งทางปกครอง ต้องล่าช้าออกไป

(๓) เมื่อเป็นข้อเท็จจริงที่คู่กรณีนั้นเองได้ให้ไว้ในคำขอ คำให้การหรือคำแถลง

(๔) เมื่อโดยสภาพเห็นได้ชัดในตัวเองว่าการให้โอกาสดังกล่าวไม่อาจกระทำได้

(๕) เมื่อเป็นมาตรการบังคับทางปกครอง

(๖) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ให้โอกาสตามวรรคหนึ่ง ถ้าจะก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์ สาธารณะ

“มาตรา ๔๐ คำสั่งทางปกครองที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปได้ให้ระบุงกรณีที่สามารถอุทธรณ์ หรือโต้แย้ง การยื่นคำอุทธรณ์หรือคำโต้แย้ง และระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งดังกล่าวไว้ด้วย

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้ระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้ง เริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง แต่ถ้าไม่มีการแจ้งใหม่และระยะเวลาดังกล่าวมีระยะเวลา สั้นกว่าหนึ่งปี ให้ขยายเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่รับคำสั่งทางปกครอง

“มาตรา ๔๒ คำสั่งทางปกครองให้มีผลใช้บังคับต่อบุคคลตั้งแต่วันที่ผู้นั้นได้รับแจ้งเป็นต้นไป

คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเห็นว่า มาตรา ๓๐ (๖)^{๑๐} แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ ประกอบกับ (๑)^{๑๑} แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดให้การออกคำสั่งในกรณีที่ให้พ้นจากตำแหน่งได้รับยกเว้นไม่ต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐาน ดังนั้น ในกรณีนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จึงไม่จำเป็นต้องแจ้งให้นางวรรณรัตน์ฯ ในฐานะคู่กรณีทราบข้อเท็จจริงและให้มีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานแต่อย่างใด

สำหรับกรณีตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง^{๑๒} แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ ซึ่งกำหนดให้คำสั่งทางปกครองมีผลใช้บังคับต่อบุคคลเมื่อผู้นั้นได้รับแจ้ง นั้น เมื่อข้อเท็จจริงในกรณีนี้ปรากฏว่า นางวรรณรัตน์ฯ เสียชีวิตแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จึงได้มีหนังสือแจ้งการยกเลิกคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ ไปพร้อมกับการเรียกให้ทายาทของนางวรรณรัตน์ฯ คืนเงินบำเหน็จตกทอดที่ได้รับไปเกินสิทธิ กรณีจึงถือได้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้แจ้งคำสั่งให้แก่ผู้สืบสิทธิของนางวรรณรัตน์ฯ ทราบแล้วตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ โดยในหนังสือดังกล่าวไม่มีการแจ้งสิทธิในการอุทธรณ์ให้ทายาทของนางวรรณรัตน์ฯ ทราบ ซึ่งการไม่แจ้งสิทธิดังกล่าวมีผลเพียงทำให้ระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์ขยายเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่รับคำสั่งทางปกครอง โดยไม่กระทบถึงความสมบูรณ์ของคำสั่งทางปกครองแต่อย่างใด ทั้งนี้ ตามมาตรา ๔๐ วรรคสอง^{๑๓} แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

ดังนั้น คำสั่งให้ยกเลิกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นของนางวรรณรัตน์ฯ จึงเป็นคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายและมีผลเป็นการเพิกถอนคำสั่ง ที่ ๑๔๒/๒๕๕๒ฯ ตามมาตรา ๕๑^{๑๔} แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ แล้ว

^{๑๐}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๗, ข้างต้น

^{๑๑}ให้คำสั่งทางปกครองในกรณีดังต่อไปนี้ เป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง (๖)

(๑) การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การสั่งพักงาน หรือสั่งให้ออกจากงานไว้ก่อน หรือการให้พ้นจากตำแหน่ง

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๒}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๙, ข้างต้น

^{๑๓}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๘, ข้างต้น

^{๑๔}มาตรา ๕๑ การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงิน หรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ ให้คำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน

ความเชื่อโดยสุจริตตามวรรคหนึ่งจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ประโยชน์อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้วโดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ หรือการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณี

ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

(๑) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

(๒) ผู้นั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ

(๓) ผู้นั้นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง หรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

(มีต่อหน้าถัดไป)

ประเด็นที่สอง เห็นว่า เมื่อได้ให้ความเห็นในประเด็นที่หนึ่งแล้วว่า คำสั่งให้ยกเลิกคำสั่งเลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นซึ่งออกภายหลังจากที่นางวรรณรัตน์ฯ เสียชีวิตไปแล้วเป็นคำสั่งที่ขัดด้วยกฎหมาย ดังนั้น คำสั่งแก้ไขการเลื่อนชั้นเงินเดือนและคำสั่งแก้ไขอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งที่เกี่ยวข้องจึงเป็นคำสั่งทางปกครองที่ขัดด้วยกฎหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งทำให้ต้องมีการคำนวณบำเหน็จตกทอดใหม่ให้ถูกต้องตามคำสั่งดังกล่าว เพื่อให้เป็นไปตามมาตรา ๕๘^{๑๕} ประกอบกับมาตรา ๖๔^{๑๖} แห่งพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งกำหนดให้นำเงินเดือนเดือนสุดท้ายที่แก้ไขถูกต้องแล้วคูณด้วยจำนวนปีเวลาราชการของผู้ตาย เมื่อคำนวณแล้วทำให้มีบำเหน็จตกทอดที่เกินสิทธิ โดยในมาตรา ๕๑ วรรคสี่^{๑๗} แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ กำหนดว่า ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไป ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ จะต้องเรียกคืนเงินบำเหน็จตกทอดส่วนที่เกินสิทธิจากทายาทของนางวรรณรัตน์ฯ ในฐานะลาภมิควรได้

(ต่อจากเชิงอรรถที่ ๑๔)

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไป ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยถ้าเมื่อใดผู้รับคำสั่งทางปกครองได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรได้รู้เช่นนั้นหากผู้นั้นมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และในกรณีตามวรรคสาม ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน

^{๑๕}มาตรา ๕๘ ในกรณีที่สมาชิกผู้ใดถึงแก่ความตายในระหว่างรับราชการและความตายนั้นมิได้เกิดขึ้นเนื่องจากการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเอง หรือในกรณีที่ผู้รับบำนาญถึงแก่ความตาย ให้จ่ายบำเหน็จตกทอดแก่ทายาทของสมาชิกหรือผู้รับบำนาญตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (๑) บุตรที่ได้รับสองส่วน ถ้าสมาชิกผู้ตายมีบุตรตั้งแต่สามคนขึ้นไปให้ได้รับสามส่วน
- (๒) สามหรือภริยาให้ได้รับหนึ่งส่วน
- (๓) บิดามารดา หรือบิดาหรือมารดาที่มีชีวิตอยู่ให้ได้รับหนึ่งส่วน

ในกรณีที่ไม่มีทายาทในอนุมาตราใด หรือทายาทนั้นได้ตายไปเสียก่อนให้แบ่งเงินดังกล่าวระหว่างทายาทผู้มีสิทธิในอนุมาตราที่มีทายาทผู้มีสิทธิได้รับ

ในกรณีที่ไม่มีทายาททั้งสามอนุมาตราดังกล่าว ให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งสมาชิกผู้ตายแสดงเจตนาไว้ต่อส่วนราชการเจ้าสังกัดตามแบบและวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด

ในกรณีที่ไม่มีทายาทและบุคคลซึ่งสมาชิกผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้ตามวรรคสาม หรือบุคคลนั้นได้ตายไปก่อน ให้สิทธิในบำเหน็จตกทอดนั้นเป็นอันยุติลง

ในกรณีที่ได้มีการจ่ายบำเหน็จตกทอดไปแล้วหากปรากฏว่ามีบุตรซึ่งได้มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ซึ่งได้มีการฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก่อนหรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่บิดาตายหรือนับแต่วันที่รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของบิดาเพิ่มขึ้น ให้แบ่งบำเหน็จตกทอดนั้นใหม่ระหว่างทายาทผู้มีสิทธิโดยถือว่าบุตรชอบด้วยกฎหมายตามคำพิพากษานั้นเป็นทายาทผู้มีสิทธิตั้งแต่วันตาย ในกรณีเช่นนี้ให้กระทรวงการคลังเรียกคืนบำเหน็จตกทอดจากทายาทซึ่งรับบำเหน็จตกทอดไปก่อนแล้วตามระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด

ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกคืนบำเหน็จตกทอดที่จ่ายให้ทายาทซึ่งรับเกินไปในส่วนของตนตามวรรคห้าได้ กระทรวงการคลังไม่ต้องรับผิดชอบจ่ายเงินบำเหน็จตกทอดให้แก่บุตรซึ่งได้มีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายย้อนหลังไปถึงวันเกิดสิทธิรับบำเหน็จตกทอดแต่อย่างใด

^{๑๖}มาตรา ๖๔ บำเหน็จตกทอดที่จ่ายให้แก่ทายาทของสมาชิก ให้คำนวณจากอัตราเงินเดือนเดือนสุดท้ายคูณด้วยเวลาราชการของผู้ตาย

^{๑๗}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑๔, ข้างต้น

ตามมาตรา ๔๐๖ วรรคหนึ่ง^{๑๘} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการที่ทายาทได้รับลาภมรดกได้ ว่าเป็นเงินจำนวนหนึ่งนั้น ทายาทต้องคืนเงินนั้นเต็มจำนวน เว้นแต่ได้รับเงินบำเหน็จตกทอดไว้โดยสุจริต ทายาทจะต้องคืนเงินบำเหน็จตกทอดในส่วนที่เกินสิทธิในฐานะลาภมรดกได้เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะ เมื่อเรียกคืนตามมาตรา ๔๑๒^{๑๙} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในส่วนของบำเหน็จตกทอดตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการฯ นั้น เป็นกรณีที่รัฐให้สิทธิแก่ทายาทหรือผู้อุปการะหรือผู้อยู่ในอุปการะโดยตรงของข้าราชการผู้เสียชีวิต ที่จะได้รับเงินช่วยเหลือ หากได้ให้เป็นสิทธิแก่ข้าราชการผู้ได้รับบำนาญปกติอยู่ก่อนตายหรือในขณะที่ ถึงแก่ความตายแต่อย่างใดไม่ สิทธิในบำเหน็จตกทอดจึงมิใช่มรดกของข้าราชการผู้เสียชีวิต ทั้งนี้ ศาลฎีกา ได้เคยมีคำพิพากษาในเรื่องทำนองเดียวกันนี้ไว้แล้ว^{๒๐} ดังนั้น การที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ได้มี หนังสือแจ้งทายาทของนางวรรณารัตน์ฯ ให้ส่งคืนเงินบำเหน็จตกทอดส่วนที่ได้รับเกินสิทธิ จึงถือเป็นการแจ้งคำสั่งทางปกครองแก่ทายาทของนางวรรณารัตน์ฯ ตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง^{๒๑} แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฯ จึงสามารถเรียกคืนเงินบำเหน็จตกทอด ส่วนที่เกินสิทธิจากทายาทของนางวรรณารัตน์ฯ ได้ แต่ต้องดำเนินการฟ้องคดีให้แล้วเสร็จ ภายในกำหนดอายุความตามมาตรา ๔๑๙^{๒๒} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิใช่กรณีการใช้ สิทธิเรียกร้องของเจ้าหน้าที่จากกองมรดก ตามมาตรา ๑๗๕๔^{๒๓} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(นายปรกรณ์ นิลประพันธ์)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เมษายน ๒๕๖๔

^{๑๘}มาตรา ๔๐๖ บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินสิ่งใดเพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือได้มาด้วยประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบ ไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่ง การรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่า เป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๙}มาตรา ๔๑๒ ถ้าทรัพย์สินซึ่งได้รับไว้เป็นลาภมรดกได้นั้นเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ท่านว่าต้องคืน เต็มจำนวนนั้น เว้นแต่เมื่อบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต จึงต้องคืนลาภมรดกได้เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน

^{๒๐}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๘๖/๒๕๑๗ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๕๖/๒๕๒๕

^{๒๑}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๙, ข้างต้น

^{๒๒}มาตรา ๔๑๙ ในเรื่องลาภมรดกได้นั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดปีหนึ่งนับแต่เวลา ที่ฝ่ายผู้เสียหายรู้ว่าตนมีสิทธิเรียกคืน หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่เวลาที่สิทธินั้นได้มีขึ้น

^{๒๓}มาตรา ๑๗๕๔ ห้ามมิให้ฟ้องคดีมรดกเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

คดีฟ้องเรียกตามข้อกำหนดพินัยกรรม มิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อผู้รับพินัยกรรม ได้รู้หรือควรได้รู้ถึงสิทธิซึ่งตนมีอยู่ตามพินัยกรรม

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๙๓/๒๗ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหน้าที่ อันมีต่อเจ้ามรดกมีกำหนดอายุความยาวกว่าหนึ่งปี มิให้เจ้าหน้าที่นั้นฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

ถึงอย่างไรก็ดี สิทธิเรียกร้องตามที่ว่ามาในวรรคก่อน ๆ นั้น มิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนดสิบปี นับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย